

De Relatie tussen Gezinsfunctioneren, Positief Opvoedgedrag, Kwaliteit van de
Siblingrelatie en Probleemgedrag bij Kinderen van 0-18 jaar

Werkgroep 2, Groep C
Manda Scheer
Danique Zandbergen
Kimberly van de Wakker
Universiteit Utrecht

Abstract

Background: Family is a system with many subsystems. These subsystems are constantly interacting with each other and the behavior of family members cannot be understood without looking at the rest of the system. Therefore it is interesting to look at how families function and how that connects with family relationships and child adjustment. **Aim:** The aim was to study the relationships between family functioning and positive parenting, sibling relationship and child problem behavior. **Method:** Data from cross-sectional parental questionnaires from a sample of 55 fathers and 55 mothers were used. The following parental questionnaires were used: FAD-N, PPQ, PRE-SIB and CBCL. **Results:** Multiple regressions showed that fathers scored higher on affective involvement, they also showed more warmth and involvement. Siblings showed less conflict when their parents scored higher on general family functioning. More aggression was significantly linked to lower general family functioning and higher affective response. More anxiety/depression was significantly linked to higher affective response. **Conclusion:** The four subscales of family functioning showed only a few significant relationships. Family functioning does not seem to be related to parenting and sibling relationship quality. We did find links with child problem behavior. More research is needed.

Keywords: Family functioning, positive parenting, sibling relationship, problem behavior

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

De Relatie tussen Gezinsfunctioneren, Positief Opvoedgedrag, Kwaliteit van de Siblingrelatie en Probleemgedrag bij Kinderen van 0-18 jaar

Het gezin heeft een belangrijke functie voor gezinsleden, zo zorgt het gezin voor de fysieke, psychologische, sociale en persoonlijke ontwikkeling van kinderen (Patterson, 2002). Gezien het feit dat het gezin uit meerdere personen bestaat, is het gezinsfunctioneren multidimensionaal, waarbij verschillende processen het gezin als een geheel beschrijven (Patterson, 2002). Volgens de systematische benadering van het gezin kan gezinsfunctioneren niet zomaar worden gezien als een som van alle individueel functionerende gezinsleden. Gezinsfunctioneren is afhankelijk van de complexiteit en afhankelijkheid tussen en binnen systemen. Het gezin is een systeem dat bestaat uit verschillende subsystemen: huwelijksrelatie, ouder-kindrelatie en broer/zus-relatie. Tegelijkertijd deelt het gezin energie en informatie met de omgeving. De verschillende subsystemen binnen een gezin zijn constant in interactie en het gedrag van een individueel gezinslid kan niet worden begrepen zonder de andere delen van het systeem (Cox & Paley, 1997; Whiteman, McHale, & Soli, 2011).

Volgens McMaster kunnen meerdere aspecten van gezinsfunctioneren worden onderscheiden, onder andere: Algemeen gezinsfunctioneren, Communicatie, Affectieve betrokkenheid en Affectieve respons (Epstein, Baldwin, & Bishop, 1983). *Algemeen gezinsfunctioneren* betreft de globale gezondheid van het gezin. Een voorbeeld hiervan is of de gezinsleden op kritieke momenten elkaar om steun kunnen vragen. *Communicatie* wordt gedefinieerd als de uitwisseling van informatie tussen de gezinsleden. Daarbij wordt gefocust op de vraag of verbale communicatie overeenkomt met de werkelijke inhoud van de boodschap en of de persoon tegen wie wordt gesproken de persoon is voor wie de boodschap bedoeld is. *Affectieve betrokkenheid* gaat over de mate waarin gezinsleden geïnteresseerd zijn en waarde hechten aan elkaars activiteiten en interesses. Ten slotte heeft *Affectieve respons* betrekking op de mate waarin individuele gezinsleden gepaste affectie ervaren. Dit betekent de mogelijkheid om te reageren op stimuli met passende kwaliteit en kwantiteit van gevoelens (Epstein, Bishop, & Levin, 1978; Wenniger, Hageman, & Arrindell, 1993). Al met al hangt gezinsfunctioneren samen met een grote verscheidenheid aan uitkomsten, zo bestaat er bijvoorbeeld een relatie tussen gezinsfunctioneren en depressie bij adolescenten waarbij depressieve symptomen en stoornissen geassocieerd worden met een negatief gezinsklimaat (Hughes & Gullone, 2008; Restifo & Bögels, 2009; Sander & McCarty, 2005). Het huidige onderzoek is gefocust op de relatie met positief opvoedgedrag, kwaliteit van broer/zus-relaties en probleemgedrag van kinderen.

Positief opvoedgedrag¹

¹ Danique Zandbergen

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

Er zal nu worden gekeken naar het belang van positief opvoedgedrag en het verband tussen gezinsfunctioneren en positief opvoedgedrag. Positief opvoedgedrag van de ouders kan veel positieve gevolgen voor het kind hebben. Zo bestaat er een relatie tussen positief opvoedgedrag en hogere academische prestaties, een verhoogde zelfregulatie, een verhoogd gebruik van adaptieve strategieën, minder depressieve symptomen en minder risicogedrag (Dallaire et al., 2006; Eisenberg et al., 2005; Smokowski, Bacallao, Cotter, & Evans, 2015). Het is dus belangrijk om te kijken naar factoren die samenhangen met of zelfs voorspellend zijn voor positief opvoedgedrag.

Positief opvoedgedrag komt het meest naar voren in een autoritatieve opvoedingsstijl en wordt gekenmerkt door een hoge mate van gevoeligheid, emotionele warmte en betrokkenheid van de ouders en hoge verwachtingen en eisen voor de volwassenheid en zelfbeheersing van het kind (Aunola, Stattin, & Nurmi, 2000; Chronis et al., 2007). In het huidige onderzoek wordt positief opvoedgedrag specifiek gekenmerkt door de begrippen Warmte en betrokkenheid en Beredeneren en inductie. Warmte en betrokkenheid refereert aan de mate waarin de ouder betrokken is bij het leven van het kind en de mate waarin de ouder warmte laat zien in de opvoeding. Beredeneren en inductie gaat over de manier waarop de ouder het gedrag van het kind controleert (Robinson, Mandlaco, Olsen, & Hart, 1995). Een voorbeeld van Beredeneren en inductie is wanneer de ouder het kind hem of haar helpt zelf te ontdekken wat de gevolgen zijn van zijn of haar gedrag door hem of haar te vertellen wat er gebeurd is.

Er zijn nog weinig studies over de relatie tussen gezinsfunctioneren en positief opvoedgedrag. Zoals eerder benoemd beïnvloeden subsystemen elkaar binnen en tussen niveaus. De ouder-kindrelatie en het gezin als geheel hangen dus ook met elkaar samen. Logischerwijze hangen dan ook alle vier de aspecten van gezinsfunctioneren samen met positief opvoedgedrag van ouders. Zo vonden Matejevic, Todorovic, en Jovanovic (2014) dat evenwichtige cohesie (emotionele verbinding tussen gezinsleden) en flexibiliteit (de manier waarop een gezin met stabiliteit en verandering omgaat) in het gezin samenhangt met alle drie de subdimensies van een autoritatieve opvoedingsstijl: verbinding, het hebben van regels en het bevorderen van autonomie. Deze bevindingen geven aan dat de patronen van gezinsfunctioneren worden weerspiegeld in het opvoedgedrag van ouders. Aan de hand van deze overwegingen zou verwacht kunnen worden dat gezinsfunctioneren positief samenhangt met positief opvoedgedrag.

De kwaliteit van de siblingrelatie²

Niet alleen met positief opvoedgedrag, maar ook met de kwaliteit van de broer/zus relatie zou gezinsfunctioneren kunnen samenhangen. Naast het gezinsfunctioneren hebben siblings (waarmee we broers en zussen bedoelen) ook een belangrijke functie in het gezin (Brody, 2004). Siblings, waarvan de relatie één van de

² Kimberly van de Wakker

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

meest langdurige connecties is in het leven, hebben een belangrijke invloed op de ontwikkeling van andere gezinsleden. Zo is er een verband tussen het hebben van siblings en een goede sociale en cognitieve ontwikkeling bij kinderen (Brody, 2004; Downey & Condrón, 2004; Howe, Ross, & Recchia, 2011). De siblingrelatie is een unieke relatie waarvan de kwaliteit wordt gekarakteriseerd door zowel warmte als conflict (Buist, Deković, & Prinzie, 2013). Warmte wordt gedefinieerd als de mate van intimiteit, emotionele steun en affectie tussen siblings en conflict refereert aan ruzie, dominantie en antagonisme tussen siblings (Stocker & Lanthier, 1997). Warmte in de siblingrelatie hangt samen met prosociaal gedrag, weinig probleemgedrag en zelfonthulling (Howe, Aquan-Assee, Bukowski, Lehoux, & Rinaldi, 2001; Pike, Coldwell, & Dunn, 2005). Conflict in de siblingrelatie hangt daarentegen samen met externaliserende en internaliserende symptomen bij kinderen (Buist et al., 2013; Buist & Vermande, 2014; Richmond, Stocker, & Rienks, 2005). Verder is de kwaliteit van de siblingrelatie een voorspeller van de kwaliteit van vriendschappen later in de adolescentie (Yeh & Lempers, 2004). Het is dus van belang om te kijken naar factoren die samenhangen met de kwaliteit van de siblingrelatie, zoals gezinsfunctioneren.

Ondanks dat de siblingrelatie erg belangrijk is voor de ontwikkeling, is er pas recent meer aandacht gekomen voor deze specifieke relatie (Buist et al., 2013). Zo heeft recent onderzoek aangetoond dat processen op het gezinsniveau de manier waarop siblings met elkaar omgaan beïnvloeden (Bank, Burraston, & Snyder, 2004; Jenkins, Rasbash, Leckie, Gass, & Dunn, 2012; Whiteman et al., 2011). Er is echter nog weinig onderzoek gedaan naar welke processen van gezinsfunctioneren deze siblingrelaties precies beïnvloeden. Uit eerder onderzoek komt naar voren dat er significante associaties zijn tussen conflictueuze ouder-kind communicatie en conflictueuze sibling communicatie (Noller, 2005). Ander onderzoek laat zien dat veel overeenkomende communicatie in het gezin samenhangt met warmte in de siblingrelatie (Samek & Rueter, 2011). Verder blijkt uit longitudinaal onderzoek dat ouderlijke affectie leidt tot pro-sociaal gedrag tussen en bij siblings wanneer zij dezelfde omgeving delen (Knafo & Plomin, 2006). In overeenstemming met Knafo en Plomin (2006) laat een ander onderzoek zien dat wanneer ouders veel affectie laten zien in de ouder-kind interactie, dit samenhangt met een warme siblingrelatie, terwijl weinig affectie samenhangt met weinig warmte in de siblingrelatie (Portner & Riggs, 2016). Ondanks het feit dat veel van de genoemde studies niet expliciet over gezinsprocessen gaan, is de ouder-kindrelatie wel overlappend met het gezinsfunctioneren. Daarom wordt verwacht dat algemeen gezinsfunctioneren, communicatie, affectieve respons en affectieve betrokkenheid op gezinsniveau positief samenhangen met warmte en negatief met conflict in de siblingrelatie.

Probleemgedrag van kinderen³

³ Manda Scheer

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

Naast positief opvoedgedrag en de kwaliteit van de siblingrelatie kan er mogelijk ook een verband tussen gezinsfunctioneren en probleemgedrag van kinderen bestaan. Zoals eerder benoemd kan het gedrag van een individueel gezinslid kan niet worden begrepen zonder naar de andere delen van het gezinssysteem te kijken (Cox & Paley, 1997; Whiteman et al., 2011). Dit geldt ook voor probleemgedrag van kinderen. Probleemgedrag omvat echter vele gedragingen. Er wordt in het huidige onderzoek slechts naar twee soorten probleemgedrag gekeken. De eerste is agressief gedrag, waaronder gedragingen als iemand aanvallen of pesten worden verstaan (De Haan, Prinzie, & Deković, 2010). De tweede betreft angstig/depressief gedrag en hieronder vallen onder andere veel huilen, bang zijn en zich waardeloos voelen (Ivanova et al., 2007).

Er zijn in het verleden al verschillende onderzoeken gedaan om het verband tussen gezinsfunctioneren en probleemgedrag bij kinderen te bestuderen. Crandall, Ghazarian, Day, en Riley (2015) vonden bijvoorbeeld dat bij een positieve beoordeling van algemeen gezinsfunctioneren door de moeder, de adolescenten minder agressief gedrag rapporteerden bij zichzelf. Daarnaast lieten Henderson, Dakof, Schwartz, en Liddle (2006) ook zien dat er minder agressie gerapporteerd werd door adolescenten als ze het gezinsfunctioneren positiever bevonden. Een onderzoek gericht op jongens uit achterstandswijken kwam tot dezelfde conclusie (Gorman-Smith, Henry, & Tolan, 2004). Tevens werd gevonden dat als de gezinscommunicatie beter werd beoordeeld, pre-adolescenten minder agressief gedrag vertoonden op school (Lambert & Cashwell, 2004). Daarnaast hebben adolescenten uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status ook een verhoogd risico op agressief gedrag als er slechte gezinscommunicatie is (Beyers, Loeber, Wikström, & Stouthamer-Loeber, 2001). Vervolgens bleek uit het onderzoek van Côté, Vaillancourt, LeBlanc, Nagin, en Tremblay (2006) dat de groep kinderen van schoolleeftijd die de meeste agressie vertoonden, gezinsfunctioneren het negatiefst beoordeelden. Bovendien kwam zelfs naar voren dat negatief gezinsfunctioneren samenhangt met agressief gedrag bij peuters (Borge, Rutter, Côté, & Tremblay, 2004). Hoewel er weinig onderzoeken expliciet naar de losse gezinsprocessen hebben gekeken en geen enkele naar affectieve respons en affectieve betrokkenheid, kan er verwacht worden dat er een negatief verband tussen algemeen gezinsfunctioneren, communicatie, affectieve respons en affectieve betrokkenheid en agressief gedrag van kinderen is.

Over het verband tussen gezinsfunctioneren en angstig/depressief gedrag van kinderen is nog onduidelijkheid door uiteenlopende resultaten van onderzoeken. Het onderzoek van Derisley, Libby, Clark, en Reynolds (2005), gericht op (pre-) adolescenten met en zonder een angststoornis, vond geen verschillen tussen de groepen in gezinsfunctioneren. Daarnaast vonden Tamplin en Goodyer (2001) geen

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

groepsverschillen in gezinsfunctioneren tussen adolescenten met een hoog en laag risico op depressies. Daarentegen zijn er ook onderzoeken die juist wel een significant verband hebben gevonden. Zo vonden Hughes, Hedtke, en Kendall (2008) dat ouders van kinderen met een angststoornis slechter gezinsfunctioneren rapporteerden dan ouders van kinderen zonder een angststoornis. Voor moeders was dit echter alleen op de schaal algemeen gezinsfunctioneren en voor vaders waren dit affectieve betrokkenheid en algemeen gezinsfunctioneren. Bovendien bleek uit het onderzoek dat de angst en depressie van kinderen een significant verband hielden met het gezinsfunctioneren. Uit onderzoeken is ook gebleken dat communicatie een negatief verband had met angstig gedrag van kinderen (Hudson & Rapee, 2001; Peleg-Popko, 2002). Kortom, er zijn tegenstrijdige resultaten en niet alle gezinsprocessen zijn apart van elkaar onderzocht, maar het lijkt erop dat algemeen gezinsfunctioneren, communicatie, affectieve respons en affectieve betrokkenheid een negatief verband houden met angstig/depressief gedrag.

De huidige studie

Gezien de impact die opvoedgedrag, siblingrelaties en probleemgedrag hebben, is het belangrijk voor de hulpverlening om de verschillende processen te begrijpen die van invloed kunnen zijn op deze concepten. Hierdoor kunnen gezinnen uiteindelijk beter worden geholpen (Jenkins et al., 2012). Bovendien is er nog weinig onderzoek gedaan naar de invloed van het algemeen gezinsfunctioneren, communicatie, affectieve betrokkenheid en affectieve respons op het opvoedgedrag van ouders, de kwaliteit van de siblingrelatie en het probleemgedrag van jongeren.

Naar aanleiding van de literatuur zijn er verschillende deelvragen opgesteld. De eerste deelvraag is: Is er een relatie tussen gezinsfunctioneren en positief opvoedgedrag van vader en moeder in gezinnen met kinderen van 0-18 jaar? Onze hypothese is dat er een positief verband is tussen alle vier de schalen van gezinsfunctioneren en positief opvoedgedrag. De tweede deelvraag luidt: Is er een relatie tussen gezinsfunctioneren en warmte en conflict tussen siblings van 0-18 jaar? Op basis van eerder onderzoek en de gezinssysteemtheorie zijn hierbij twee hypothesen opgesteld. Ten eerste wordt verwacht dat de vier schalen van gezinsfunctioneren positief samenhangen met warmte tussen siblings van 0-18 jaar. Ten tweede wordt verwacht dat de vier aspecten van gezinsfunctioneren negatief samenhangen met conflict tussen siblings van 0-18 jaar. De derde en tevens laatste deelvraag luidt: Is er een verband tussen gezinsfunctioneren en agressief of angstig/depressief gedrag van kinderen van 0-18 jaar? Er wordt verwacht dat de vier schalen van gezinsfunctioneren negatief samenhangen met zowel agressief gedrag als angstig/depressief gedrag van kinderen.

Methode

Participanten

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

Aan dit onderzoek hebben gezinnen met een vader, moeder en minimaal twee kinderen in de leeftijd van 0 tot en met 19 meegewerkt ($n = 211$; 55 vaders, 55 moeders, 50 jongens en 51 meisjes). Alle gezinnen zijn geworven in Nederland. De leeftijd van de moeders liep van 29 tot en met 52 jaar ($M = 42,95$, $SD = 5,70$) en die van de vaders liep van 30 tot en met 59 jaar ($M = 45,44$, $SD = 6,73$). De leeftijd van de kinderen waarover de ouders vragen hebben beantwoord liep van 1 tot en met 21 jaar ($M = 12,01$, $SD = 4,30$). Ouders hebben over verschillende seksecombinaties gerapporteerd. Er waren 30 broer/zus relaties, 11 zus/zus relaties en 13 broer/broer relaties.

Procedure

De participanten zijn door middel van een selecte steekproef geworven. De gezinnen zijn geworven via het eigen netwerk van de onderzoekers. De meeste gezinnen zijn benaderd door één van de onderzoekers en zijn gespreid geworven in heel Nederland. Door middel van informatiebrieven zijn de ouders en kinderen op de hoogte gebracht van het onderzoek. De gezinnen die vervolgens instemden met het onderzoek zijn thuis bezocht door één van de onderzoekers en hebben voor het invullen van de vragenlijst een toestemmingsverklaring ondertekend. Vervolgens zijn de verschillende vragenlijsten door de ouders en kinderen ingevuld. Wanneer kinderen jonger dan 8 jaar waren op het moment van de afname was er geen ingevulde kindvragenlijst. Het kan hierdoor voorkomen dat bij sommige gezinnen geen of slechts één kindvragenlijst ingevuld is. Bovendien werden de kinderen ouder dan 18 jaar ook uitgesloten van het invullen van de vragenlijsten, maar is het wel mogelijk dat er vragenlijsten over hen zijn ingevuld. Alleen de data van de ouders is gebruikt.

Meetinstrumenten

Gezinsfunctioneren. Het gezinsfunctioneren is bij ouders met de Family Assessment Device, Nederlandse versie (FAD-N; Epstein, Baldwin, & Bishop, 1983; Wenniger, Hageman, & Arrindell, 1993) gemeten. Van de FAD-N zijn de volgende schalen gebruikt: Algemeen gezinsfunctioneren (12 items), Communicatie (9 items), Affectieve betrokkenheid (7 items) en Affectieve respons (6 items). Ouders gaven op een 4-punts Likert-schaal aan in hoeverre zij het eens waren met de items (1 = *helemaal niet mee eens* en 4 = *helemaal mee eens*). Een voorbeelditem van Algemeen gezinsfunctioneren is: "Wij kunnen niet met elkaar praten over ons verdriet", van Communicatie is: "Ieder zegt wat hij/zij vindt en draait er niet omheen", van Affectieve betrokkenheid is: "Ieder is teveel op zichzelf gericht" en van Affectieve respons is: "Genegenheid voor elkaar wordt niet getoond". Op basis van deze items is een gemiddelde berekend waarbij de scores van vaders en moeders zijn samengenomen nadat is gebleken dat ze significant samenhangen. Deze geeft de score op respectievelijk Algemeen gezinsfunctioneren, Communicatie, Affectieve betrokkenheid en Affectieve respons weer. Cronbach's alfa was

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

.81 voor Algemeen gezinsfunctioneren, .84 voor Communicatie, .71 voor Affectieve betrokkenheid en .82 voor Affectieve respons.

Positief opvoedgedrag. Positief opvoedgedrag is bij de ouders gemeten met de Parental Practices Questionnaire (PPQ; Robinson, Mandleco, Olsen, & Hart, 1995). De vragenlijst bevat de volgende schalen: Warmte en betrokkenheid (11 items) en Beredeneren en inductie (6 items). Respondenten gaven op een 5-punts Likert-schaal aan in hoeverre de items op hen van toepassing zijn (1 = *nooit* en 5 = *altijd*). Een voorbeelditem van de PPQ van de schaal Warmte en betrokkenheid is: "Ik toon begrip wanneer hij/zij overstuur is" en een voorbeelditem van de schaal Beredeneren en inductie is: "Ik leg de gevolgen uit van zijn/haar gedrag". Op basis van de 17 items is een gemiddelde berekend, die de score op de twee verschillende schalen voor beide ouders aangeeft. Cronbach's alpha was .84 (moeder) en .87 (vader) voor Warmte en betrokkenheid en .83 (moeder) en .86 (vader) voor Beredeneren en inductie.

Siblingrelatie. De kwaliteit van de siblingrelatie is bij ouders gemeten met de Parent Report of Early Sibling relationship quality (PRE-SIB; Buist, 2012). Uit deze vragenlijst zijn de volgende schalen gebruikt: Warmte (12 items) en Conflict (9 items). Ouders gaven op een 6-punts Likert-schaal aan in hoeverre zij het eens waren met de items (1 = *nooit/niet* en 6 = *extreem vaak/extreem veel*). Een voorbeelditem van Warmte is: "Mijn kind geeft om deze broer/zus", en een voorbeelditem van de schaal Conflict is: "Mijn kind scheldt deze broer/zus uit". Op basis van deze items is een gemiddelde berekend, die de score op respectievelijk Warmte en Conflict aangaf. De scores van zowel moeder als vader zijn samen genomen voor het gemiddelde nadat is gebleken dat ze significant samenhangen. Cronbach's alpha was .93 voor Warmte en .91 voor Conflict.

Probleemgedrag. Probleemgedrag wordt bij de ouders met de Child Behavior Checklist (CBCL) gemeten (Achenbach, 1991; Verhulst & Van der Ende, 1992). Van deze vragenlijst zijn de volgende schalen gebruikt: Agressief Gedrag (20 items) en Angstig/depressief Gedrag (14 items). Ouders gaven op een 3-punts Likert-schaal aan in hoeverre de items van toepassing zijn op hun kinderen (0 = *helemaal niet van toepassing* en 2 = *duidelijk of vaak van toepassing*). Een voorbeelditem van de schaal Agressief Gedrag is: "Wreed, pesterig of gemeen voor anderen", en van de schaal Angstig/depressief Gedrag is: "Klaagt veel over eenzaam voelen". De scores van de ouders zijn samengenomen nadat is gebleken dat ze significant samenhangen. Op basis van de items van de schalen is een somscore berekend, die de score op respectievelijk Agressief Gedrag en Angstig/depressief Gedrag aangaf. Cronbach's alpha was .91 voor Agressief gedrag en .87 voor Angstig/depressief gedrag.

Resultaten

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

De onderzoeksvraag die beantwoord zal worden luidt: Is er een relatie tussen gezinsfunctioneren, positief opvoedgedrag, kwaliteit van de siblingrelatie en probleemgedrag bij kinderen van 0-18 jaar? Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag zijn acht multiële regressies uitgevoerd met als onafhankelijke variabelen Algemeen gezinsfunctioneren, Communicatie, Affectieve respons en Affectieve betrokkenheid en afhankelijke variabelen respectievelijk Warmte en betrokkenheid, Beredeneren en inductie, Warmte, Conflict, Agressief gedrag en Angstig/depressief gedrag.

Voordat de analyse daadwerkelijk werd uitgevoerd is er gekeken of de schalen hebben voldaan aan een normaalverdeling. Dit is bekeken door middel van Stem-and-Leaf Plots en Boxplots. De schalen Algemeen gezinsfunctioneren, Communicatie, Affectieve respons, Affectieve betrokkenheid, Warmte en betrokkenheid, Beredeneren en inductie, Warmte en Conflict bleken normaal verdeeld te zijn. De schalen Agressief Gedrag en Angstig/depressief Gedrag bleken daarentegen niet normaal verdeeld te zijn. Verder is te zien dat er meerdere uitschieters zijn gevonden in de resultaten. De uitschieters lijken echter geen onbetrouwbare scores waardoor ze niet zijn verwijderd voor de analyse. Ondanks eventuele schending van de assumpties zijn de analyses volgens plan uitgevoerd.

Positief opvoedgedrag⁴

Wat betreft positief opvoedgedrag is de volgende deelvraag onderzocht: Is er een relatie tussen gezinsfunctioneren en positief opvoedgedrag van vader en moeder in gezinnen met kinderen van 0-18 jaar? De hypothese bij deze deelvraag veronderstelt dat er een positief verband tussen alle vier de schalen van gezinsfunctioneren en allebei de schalen van positief opvoedgedrag bestaat bij zowel moeder als vader. De resultaten van de analyses zijn weergegeven in Tabel 1 en 2.

Uit de regressieanalyses blijkt alleen een significant verband tussen affectieve betrokkenheid en warmte en betrokkenheid van vader. Meer affectieve betrokkenheid binnen het gezin hangt samen met meer warmte en betrokkenheid van vader ($\beta = .39$). Algemeen gezinsfunctioneren, communicatie, affectieve betrokkenheid en affectieve respons voorspellen samen 41% van de totale verklaarde variantie van warmte en betrokkenheid van vader. Ondanks het feit dat er maar één significante relatie is gevonden, is dit een aanzienlijk percentage. Voor de andere schalen van gezinsfunctioneren (algemeen gezinsfunctioneren, communicatie en affectieve respons) is geen significante relatie met warmte en betrokkenheid gevonden. Uit de regressieanalyse blijkt daarnaast geen significant verband tussen de schalen van gezinsfunctioneren en beredeneren en inductie van moeder of vader. De hypothese kan dus slechts ten dele worden aangenomen.

⁴ Danique Zandbergen

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

Tabel 1

Ongestandaardiseerde (B) en Gestandaardiseerde (β) Regressie Coëfficiënten van de Regressieanalyse van Warmte en betrokkenheid (N = 51)

	Moeder		Vader	
	B	β	B	β
Algemeen gezinsfunctioneren	-.11	-.07	-.15	-.08
Communicatie	.34	.24	.39	.22
Affectieve respons	.15	.12	.31	.21
Affectieve betrokkenheid	.41	.30	.67	.39*

Noot: $F_{moeder}(4, 46) = 4.28, p < .01 R^2_{moeder} = .27$; $F_{vader}(4, 47) = 8.06, p < .001, R^2_{vader} = .41. *p < .05, **p < .01$

Tabel 2

Ongestandaardiseerde (B) en Gestandaardiseerde (β) Regressie Coëfficiënten van de Regressieanalyse van Beredeneren en inductie (N = 51)

	Moeder		Vader	
	B	β	B	β
Algemeen gezinsfunctioneren	.37	.20	-.47	-.23
Communicatie	-.15	-.09	.50	.28
Affectieve respons	.16	.11	.51	.34
Affectieve betrokkenheid	.25	.15	.28	.16

Noot: $F_{moeder}(4, 47) = 1.44, p = .24 R^2_{moeder} = .11$; $F_{vader}(4, 47) = 4.14, p < .01, R^2_{vader} = .26. *p < .05, **p < .01$

Kwaliteit van de siblingrelatie⁵

De volgende deelvraag is onderzocht wat betreft de kwaliteit van de siblingrelatie: Is er een relatie tussen gezinsfunctioneren en warmte en conflict tussen siblings van 0-18 jaar? De hypothesen veronderstellen dat er een positief verband is tussen de vier schalen van gezinsfunctioneren en sibling warmte, en dat er een negatief verband is tussen de vier schalen van gezinsfunctioneren en sibling conflict.

Warmte

In tegenstelling tot de hypothese lieten de variabelen Algemeen gezinsfunctioneren, Communicatie, Affectieve respons en Affectieve betrokkenheid geen significante samenhang zien met de schaal Sibling Warmte (zie Tabel 3). De hypothese is daarom verworpen. Verder liet de regressieanalyse wel zien dat een significant deel van de variantie van de schaal Warmte aanzienlijk wordt verklaard door de onafhankelijke

⁵ Kimberly van de Wakker

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

variabelen Algemeen gezinsfunctioneren, Communicatie, Affectieve respons en Affectieve betrokkenheid ($R^2 = .39$).

Conflict

Tegen de verwachting in bleek dat de variabelen Communicatie, Affectieve respons en Affectieve betrokkenheid geen significante samenhang lieten zien met de schaal Sibling Conflict (zie Tabel 3). Wel is er een significant negatief verband tussen algemeen gezinsfunctioneren en sibling conflict volgens ouders ($\beta = -.52$). De effectgrootte die hierbij hoort, wordt gezien als groot ($\beta = -.52$). Dit geeft aan dat een hogere kwaliteit van gezinsfunctioneren samenhangt met een lage mate van conflict tussen siblings. De hypothese kan dus deels worden aangenomen. Ten slotte laat de regressie zien dat 30% van de variantie van de schaal Conflict wordt verklaard door de onafhankelijke variabelen Algemeen gezinsfunctioneren, Communicatie, Affectieve respons en Affectieve betrokkenheid.

Tabel 3

Standaard Multipele Regressieanalyse op de Relatie tussen Gezinsfunctioneren en Warmte (N=53) en Conflict (N=54)

	Sibling Warmte		Sibling Conflict	
	B	B	B	β
Algemeen gezinsfunctioneren	.86	.38	-1.26	-.52*
Communicatie	.13	.06	.63	.30
Affectieve respons	.35	.21	.03	.02
Affectieve betrokkenheid	.08	.04	-.61	-.29

*Noot: $F_{warmte} (4, 45) = 7.13, p < .01, R^2_{warmte} = .39$; $F_{conflict} (4, 46) = 4.91, p < .01, R^2_{conflict} = .30$. * $p < .05$, ** $p < .01$*

Probleemgedrag van kinderen⁶

Wat betreft probleemgedrag van kinderen is de volgende deelvraag onderzocht: Is er een relatie tussen gezinsfunctioneren en agressief en angstig/depressief gedrag van kinderen van 0-18 jaar? De hypothese bij deze deelvraag veronderstelt dat er een negatief verband tussen alle vier de schalen van gezinsfunctioneren en allebei de schalen van probleemgedrag bestaat.

Agressief gedrag

Er was sprake van een significant negatief verband tussen Algemeen gezinsfunctioneren en Agressief gedrag. Dit houdt in dat positiever algemeen gezinsfunctioneren samenhangt met minder agressief gedrag van kinderen ($\beta = -.44$). Daarentegen was er tussen Affectieve respons en Agressief gedrag een significant

⁶ Manda Scheer

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

positieve samenhang ($\beta = .38$). Dit betekent dat algemeen gezinsfunctioneren verband blijkt te houden met meer agressief gedrag van kinderen. De schalen Communicatie en Affectieve betrokkenheid lieten geen significante verbanden zien met Agressief gedrag. Samen bleken de onafhankelijke variabelen een significant deel van de variantie te verklaren ($R^2 = .34$). De exacte resultaten zijn terug te vinden in Tabel 4.

Angstig/depressief gedrag

Er bleek geen significant verband te zijn tussen Algemeen gezinsfunctioneren, Communicatie en Affectieve betrokkenheid en Angstig/depressief gedrag van kinderen (zie Tabel 4). Daarentegen bleek dat meer affectieve respons binnen het gezin significant samenhang met meer angstig/depressief gedrag bij kinderen ($\beta = .49$). De schalen bleken samen een significant deel van de variantie te verklaren ($R^2 = .23$).

Tabel 4

Standaard Multipele Regressieanalyse op het Verband van Gezinsfunctioneren en Agressief Gedrag (N = 51) en Angstig/depressief Gedrag (N = 51)

	Agressief Gedrag		Angstig/depressief Gedrag	
	B	B	B	β
Algemeen Gezinsfunctioneren	-.43	-.44*	-.31	-.31
Communicatie	-.15	-.17	-.02	-.02
Affectieve Respons	.28	.38*	.36	.49*
Affectieve Betrokkenheid	-.23	-.27	-.30	-.34

*Noot: $F_{agressie} (4, 46) = 5.95, p = .001, R^2_{agressie} = .34$; $F_{angst} (4, 46) = 3.39, p = .016, R^2_{angst} = .23$. * $p < .05$. ** $p < .01$.*

Discussie

De overkoepelende onderzoeksvraag die is onderzocht is: Is er een relatie tussen gezinsfunctioneren, positief opvoedgedrag, kwaliteit van de siblingrelatie en probleemgedrag bij kinderen van 0-18 jaar? Aan de hand van de onderzoeksvraag zijn er drie deelvragen gesteld. De eerste deelvraag luidt: Is er een relatie tussen gezinsfunctioneren en positief opvoedgedrag van vader en moeder in gezinnen met kinderen van 0-18 jaar? De hypothese die hierbij is opgesteld is: Er bestaat een positief verband tussen alle vier de schalen van gezinsfunctioneren en positief opvoedgedrag. De hypothese over de relatie tussen gezinsfunctioneren en positief opvoedgedrag kan slechts ten dele worden aangenomen. Uit de analyses blijkt alleen een significant verband tussen affectieve betrokkenheid en warmte en betrokkenheid van vader. Meer affectieve betrokkenheid binnen het gezin hangt samen met meer warmte en betrokkenheid van vader. Voor de andere schalen van gezinsfunctioneren is geen significante relatie met warmte en betrokkenheid gevonden. Uit de regressieanalyse blijkt

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

daarnaast geen significant verband tussen de schalen van gezinsfunctioneren en beredeneren en inductie van moeder of vader. Het kan interessant zijn om verder te onderzoeken waarom er wel een significant verband met affectieve betrokkenheid bestaat voor warmte en betrokkenheid van vader en niet voor warmte en betrokkenheid van moeder. Dit resultaat is tegenstrijdig met de bevindingen uit eerder onderzoek (Matejevic et al., 2014). Het zou kunnen dat door de geringe steekproefgrootte die in het huidige onderzoek is gebruikt de resultaten geen significant verband laten zien voor moeder. Het is ook mogelijk dat affectieve betrokkenheid van vader meer invloed heeft op het gezin dan affectieve betrokkenheid van moeder, waardoor het algemene niveau van warmte en betrokkenheid omhoog gaat.

De tweede deelvraag luidt: Is er een relatie tussen gezinsfunctioneren en warmte en conflict tussen siblings van 0-18 jaar? Aan de hand van deze deelvraag zijn er twee hypothesen opgesteld. Zo is ten eerste verwacht dat de vier aspecten van gezinsfunctioneren positief samenhangen met warmte tussen siblings van 0-18 jaar. Ten tweede is verwacht dat de vier aspecten van gezinsfunctioneren negatief samenhangen met conflict tussen siblings van 0-18 jaar. In tegenstelling tot eerder onderzoek laten de resultaten geen significant verband zien tussen gezinsfunctioneren en de kwaliteit van de siblingrelatie. Het enige verband dat is gevonden was tussen algemeen gezinsfunctioneren en sibling conflict, waarbij een beter algemeen gezinsfunctioneren is gerelateerd aan een lage mate van sibling conflict.

Ondanks dat er nog weinig bekend is over de invloed en processen van gezinsfunctioneren op de kwaliteit van de siblingrelatie, blijkt uit eerder onderzoek wel dat communicatie binnen het gezin lijkt samen te hangen met warmte in de siblingrelatie en dat ouderlijke affectie leidt tot pro-sociaal gedrag tussen siblings (Knafo & Plomin, 2006; Portner & Riggs, 2016; Samek & Rueter, 2011). Deze verbanden zijn echter niet gevonden in de huidige studie. Het enige verband wat is gevonden is tussen algemeen gezinsfunctioneren en sibling conflict en dit is niet teruggevonden in de literatuur. Op basis van eerdere literatuur werden deze verbanden wel verwacht, aangezien onderzoek heeft aangetoond dat processen op gezinsniveau de manier beïnvloeden waarop siblings met elkaar omgaan (Bank et al., 2004; Buist et al., 2013; Jenkins et al., 2012; Whiteman et al., 2011). Een verklaring voor de gevonden resultaten kan zijn de steekproefgrootte. In eerdere onderzoeken zijn er beduidend meer participanten onderzocht waardoor er wellicht eerder verbanden zijn gevonden tussen de variabelen. Een andere verklaring kan zijn dat er in andere onderzoeken soms ook gebruik gemaakt wordt van meerdere meetinstrumenten wat de verschillen in resultaten ook kan verklaren. Zo zijn er bijvoorbeeld naast de vragenlijsten ook interviews gehouden en observaties gedaan binnen het gezin waardoor een duidelijker beeld kan worden geschetst.

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

De hypothese dat de vier aspecten van gezinsfunctioneren positief samenhangen met warmte tussen siblings van 0-18 jaar wordt dan ook op basis van deze resultaten verworpen. De tweede hypothese waarbij er werd verwacht dat de vier aspecten van gezinsfunctioneren negatief samenhangen met conflict tussen siblings van 0-18 jaar kan ten dele worden aangenomen omdat slechts een aspect, namelijk algemeen gezinsfunctioneren met sibling conflict, een significant verband liet zien.

Tot slot luidt de derde deelvraag: Is er een relatie tussen gezinsfunctioneren en agressief of angstig/depressief gedrag van kinderen van 0-18 jaar? Aan de hand van deze deelvraag zijn ook twee hypothesen opgesteld. Ten eerste is er verwacht dat er een negatief verband is tussen gezinsfunctioneren en agressief gedrag van kinderen. De tweede verwachting is dat er een negatief verband tussen gezinsfunctioneren en angstig/depressief gedrag van kinderen is. Uit de analyses naar het verband van gezinsfunctioneren en probleemgedrag van kinderen kwamen weinig significante resultaten, maar daarbij wel enkele verrassende resultaten. Ten eerste bleek, overeenkomstig de hypothese, dat kinderen significant minder agressief gedrag vertonen wanneer de ouders algemeen gezinsfunctioneren positiever beoordelen. Echter, tegen de verwachting van de hypothese in bleek dat affectieve respons positief samenhangt met zowel agressief gedrag als angstig/depressief gedrag van kinderen. Dit houdt in dat kinderen meer probleemgedrag vertonen wanneer ouders rapporteren dat er meer genegenheid en tederheid wordt getoond binnen het gezin.

In weinig voorgaand onderzoek is er gekeken naar het verband tussen gezinsfunctioneren en agressief en angstig/depressief gedrag op basis van ouder rapportage. Crandall en collega's (2015) keken wel naar moederrapportage en vonden, net als dit onderzoek, een negatieve relatie tussen algemeen gezinsfunctioneren en agressief gedrag. Volgens hen zou dit komen doordat er bij positievere algemeen gezinsfunctioneren meer sociale cohesie is binnen het gezin en dit heeft vervolgens positieve invloed op het gedrag van kinderen. Hoewel uit eerder onderzoek bleek dat algemeen gezinsfunctioneren ook negatief samenhangt met angstig/depressief gedrag (Hughes et al., 2008) en communicatie met zowel agressief gedrag als angstig/depressief gedrag negatief samenhangt (Beyers et al., 2001; Hudson & Rapee, 2001; Lambert & Cashwell, 2004; Peleg-Popko, 2002), is dit niet uit het huidige onderzoek gebleken. Bovendien is er ook geen verband tussen affectieve betrokkenheid en agressief en angstig/depressief gedrag gevonden. Deze verbanden werden echter wel verwacht, omdat ervan uit wordt gegaan dat binnen het gezin de subsystemen constant met elkaar in interactie zijn. Hierdoor werd verwacht dat gezinsfunctioneren invloed zou hebben op probleemgedrag van kinderen, maar in de meeste gevallen blijkt dit dus niet op te gaan en de invloed niet of weinig aanwezig te zijn. Het verband tussen affectieve respons en zowel agressief als angstig/depressief gedrag komt niet naar voren in voorgaande

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

onderzoeken. Een eventuele verklaring voor dit onverwachte verband zou kunnen zijn dat kinderen zich in gezinnen met een hogere mate van affectieve respons wellicht veiliger voelen om gedragsproblemen te vertonen. Een andere verklaring kan liggen bij het soort onderzoek dat is uitgevoerd. In dit geval was er sprake van een cross-sectioneel onderzoek en hierdoor is niet duidelijk wat de causale richting van het verband is. Het zou kunnen zijn dat de kinderen juist meer genegenheid en tederheid van hun ouders ontvangen als reactie op hun problemen. Om dit te kunnen uitsluiten zou er longitudinaal onderzoek gedaan moeten worden.

Samengevat komt slechts één verband, algemeen gezinsfunctioneren en agressief gedrag, overeen met de hypothese en zijn er twee verbanden, affectieve respons en agressief en angstig/depressief gedrag, die tegen de hypothese ingaan. De hypothese kan hierdoor niet worden aangenomen.

Het huidige onderzoek heeft enkele beperkingen. Ten eerste is de steekproefgrootte gering en is er geen random steekproef genomen. Hierdoor zijn de resultaten lastig te generaliseren, aangezien de onderzochte groep vaak bekenden waren van de onderzoekers en dus vaak uit dezelfde sociale kringen kwamen. Daarnaast is het onderzoek door verschillende onderzoekers afgenomen waarbij de deelnemers zijn ondersteund bij het invullen van de vragenlijsten. De onderzoekers hebben vragen beantwoord en uitleg gegeven aan de deelnemers over de lastige vragen. Het kan zijn dat dit niet consistent op dezelfde manier is gebeurd door de verschillende onderzoekers. Verder is het mogelijk dat de deelnemers sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven omdat ze zich goed voor willen doen. Ondanks dat de resultaten anoniem werden verwerkt, moesten de participanten namelijk toch hun naam opgeven en was de onderzoeker vaak een bekende van de participanten. Daarnaast was de onderzoeker aanwezig op het moment van invullen van de vragenlijsten. Dit kan het geven van sociaal wenselijke antwoorden vergroten. Een gevolg hiervan kan zijn dat de vragen positiever zijn beantwoord dan dat het daadwerkelijk is waardoor er systematische fouten zijn ontstaan.

Een sterk punt van het huidige onderzoek is daarentegen dat er gebruik is gemaakt van bestaande, gevalideerde vragenlijsten. Een ander sterk punt van het huidige onderzoek is dat zowel moeder als vader (apart van elkaar) de vragenlijsten hebben ingevuld. De relaties tussen de verschillende variabelen kunnen voor beide ouders anders zijn. Voor de analyses van positief opvoedgedrag zijn de scores van de ouders daarom apart van elkaar gehouden. Bij de analyses van kwaliteit van de siblingrelatie en probleemgedrag van kinderen zijn de scores van de ouders wel samengenomen. Dit samennemen is gedaan omdat de scores van vader en moeder niet significant van elkaar verschillen.

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

Om de resultaten nog beter te kunnen generaliseren, kan toekomstig onderzoek zich richten op een grotere steekproef die random gekozen wordt. Wellicht dat er bij een grotere steekproef wel daadwerkelijk significante relaties worden gevonden tussen het gezinsfunctioneren en positief opvoedgedrag, kwaliteit van de siblingrelatie en probleemgedrag van kinderen van 0-18 jaar. Door daarnaast ook te kijken naar de andere aspecten van gezinsfunctioneren kan er bekeken worden of er verschil zit in de invloeden die de verschillende aspecten afzonderlijk hebben op zowel positief opvoedgedrag, kwaliteit van de siblingrelatie of het probleemgedrag van kinderen van 0-18 jaar. Wanneer dit onderzoek vervolgens ook longitudinaal zal worden uitgevoerd kunnen andere (externe) invloeden ook beter buiten beschouwing worden gelaten. Daarnaast kan dan ook worden onderzocht wat de causale richting van de verbanden is. Bovendien is er in dit onderzoek alleen gekeken naar de ouderrapportage. Hier is voor gekozen zodat het aantal analyses beperkt zou blijven en er overzicht kon worden gehouden over de resultaten. Toekomstig onderzoek zou kunnen kijken of er overeenkomsten of verschillen zijn tussen kind- en ouderrapportage.

Gezien de geringe hoeveelheid onderzoek op het gebied van gezinsfunctioneren in relatie met positief opvoedgedrag, siblingrelatie en probleemgedrag van kinderen, bieden de uitkomsten van het huidige onderzoek aanknop punten voor toekomstig onderzoek. Dit geldt voornamelijk voor het positieve verband tussen affectieve respons en agressief en angstig/depressief gedrag. Toekomstig onderzoek zou de verklaring van deze relatie wellicht kunnen uitwijzen. Dat er tussen veel variabelen geen verband is gevonden, zegt ook iets. Het is mogelijk dat de losse schalen van gezinsfunctioneren op zichzelf niet sterk genoeg samenhangen met positief opvoedgedrag, de kwaliteit van de siblingrelatie en probleemgedrag van kinderen, maar dat ze slechts samen tot een significant verband leiden. Bij positief opvoedgedrag en de kwaliteit van de siblingrelatie verklaarden de schalen van gezinsfunctioneren samen een aanzienlijk deel van de variantie, wat zou kunnen betekenen dat er bij een grotere steekproef wel significante verbanden worden gevonden tussen de losse schalen van gezinsfunctioneren en de variabelen opvoedgedrag, siblingrelatie en probleemgedrag van kinderen. Toekomstig onderzoek moet dan ook uitwijzen of deze bevindingen reproduceerbaar zijn.

Dit onderzoek is zowel wetenschappelijk als maatschappelijk relevant. Zo kan worden opgemerkt dat de wetenschappelijke kennis die er al is, wordt vergroot door dit onderzoek. Er zijn bijvoorbeeld enkele verbanden bevestigd, zoals het positieve verband tussen affectieve betrokkenheid en warmte en betrokkenheid van vader. Net als het negatieve verband tussen algemeen gezinsfunctioneren en agressief gedrag van kinderen. Verder is er ook de nodige pedagogische kennis verworven die vervolgens weer gebruikt kan worden in de praktijk. Zo kan het bijvoorbeeld goed zijn om in de praktijk meer belang te hechten aan het gezinsfunctioneren in combinatie met het opvoedgedrag

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

van vader. In het huidige onderzoek is namelijk gevonden dat het gezinsfunctioneren positief samenhangt met het opvoedgedrag van vader en deze relatie is niet gevonden voor het opvoedgedrag van moeder. Bovendien hangt het verbeteren van gezinsfunctioneren samen met minder conflict tussen siblings en minder agressief gedrag van kinderen. Met deze kennis kunnen gezinnen uiteindelijk nog beter worden geholpen wanneer duidelijk wordt welke invloeden er zijn van het gezinsfunctioneren op opvoedgedrag, siblingrelatie en probleemgedrag bij kinderen.

Referenties

- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the Youth Self-Report and 1991 Profile*. Burlington: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Aunola, K., Stattin, H., & Nurmi, J. (2000). Parenting styles and adolescents' achievement strategies. *Journal of Adolescence, 23*, 205-222.
doi:10.1006/jado.2000.0308
- Bank, L., Burraston, B., & Snyder, J. (2004). Sibling conflict and ineffective parenting as predictors of adolescent boys' antisocial behavior and peer difficulties: Additive and interactional effects. *Journal of Research on Adolescence, 14*, 99-125.
doi:10.1111/j.1532-7795.2004.01401005.x
- Bertalanffy, L. V. (1950). An outline of general system theory. *British Journal for the Philosophy of Science, 1*, 134-165. doi:10.1093/bjps/I.2.134
- Beyers, J. M., Loeber, R., Wikström, P. H., & Stouthamer-Loeber, M. (2001). What predicts adolescent violence in better-off neighborhoods? *Journal of Abnormal Child Psychology, 29*, 369-381. doi:10.1023/A:1010491218273
- Brody, G. H. (2004). Siblings' direct and indirect contributions to child development. *Current Directions in Psychological Science, 13*, 124-126. doi:10.1111/j.0963-7214.2004.00289.x
- Bögels, S. M., & Brechman-Toussaint, M. L. (2005). Family issues in child anxiety: Attachment, family functioning, parental rearing and beliefs. *Clinical Psychology Review, 26*, 834-856. doi:10.1016/j.cpr.2005.08.001
- Borge, A. I. H., Rutter, M., Côté, S., & Tremblay, R. E. (2004). Early childcare and physical aggression: Differentiating social selection and social causation. *Journal of Child Psychology and Psychiatry 45*, 367-376. doi:10.1111/j.1469-7610.2004.00227.x
- Buhrmester, D., & Furman, W. (1990). Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence. *Child Development, 61*, 1387-1398.
doi:10.1111/j.1467-8624.1990.tb02869.x
- Buist, K. L. (2012). *The Parent Report of Early SIBling relationship quality (PRE-SIB)*. Unpublished manuscript.
- Buist, K. L., Deković, M., & Prinzie, P. (2013). Sibling relationship quality and psychopathology of children and adolescents: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review, 33*, 97-106. doi:10.1016/j.cpr.2012.10.007
- Buist, K. L., & Vermande, M. (2014). Sibling relationship patterns and their associations with child competence and problem behavior. *Journal of Family Psychology, 28*, 529-537. doi:10.1037/a0036990
- Chronis, A. M., Lahey, B. B., Pelham, W. E., Williams, S. H., Baumann, B. L., Kipp, H., ... Rathouz, P. J. (2007). Maternal depression and early positive parenting predict

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN
PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

- future conduct problems in young children with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. *Developmental Psychology*, *43*, 70-82. doi:10.1037/0012-1649.43.1.70
- Côté, S. M., Vaillancourt, T., LeBlanc, J. C., Nagin, D. S., & Tremblay, R. E. (2006). The development of physical aggression from toddlerhood to pre-adolescence: A nation wide longitudinal study of Canadian children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *34*, 71-85. doi:10.1007/s10802-005-9001-z
- Cox, M. J., & Paley, B. (1997). Families as systems. *Annual Review of Psychology*, *48*, 243-267. doi:10.1111/1467-8721.01259
- Crandall, A., Ghazarian, S. R., Day, R. D., & Riley, A. W. (2015). Maternal emotion regulation and adolescent behaviors: The mediating role of family functioning and parenting. *Journal of Youth and Adolescence*, *45*, 1-15. doi:10.1007/s10964-015-0400-3
- Dallaire, D. H., Pineda, A. Q., Cole, D. A., Ciesla, J. A., Jacquez, F., LaGrange, B., & Bruce, A. E. (2006). Relation of positive and negative parenting to children's depressive symptoms. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, *35*, 313-322. doi:10.1207/s15374424jccp3502_15
- De Haan, A. D., Prinzie, P., & Deković, M. (2010). How and why children change in aggression and delinquency from childhood to adolescence: Moderation of overreactive parenting by child personality. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *51*, 725-733. doi:10.1111/j.1469-7610.2009.02192.x
- Derisley, J., Libby, S., Clark, S., & Reynolds, S. (2005). Mental health, coping and family-functioning in parents of young people with obsessive-compulsive disorder and with anxiety disorders. *British Journal of Clinical Psychology*, *44*, 439-444. doi:10.1348/014466505X29152
- Downey, D. B., & Condrón, D. J. (2004). Playing well with others in kindergarten: The benefit of siblings at home. *Journal of Marriage and Family*, *66*, 333-350. doi:10.1111/j.1741-3737.2004.00024.x
- Eisenberg, N., Zhou, Q., Spinrad, T. L., Valiente, C., Fabes, R. A., & Liew, J. (2005). Relations among positive parenting, children's effortful control, and externalizing problems: A three-wave longitudinal study. *Child Development*, *76*, 1055-1071. doi:10.1111/j.1467-8624.2005.00897.x
- Epstein, N. B., Bishop, D. S., & Levin, S. (1978). The McMaster Model of Family Functioning. *Journal of Marital and Family Therapy*, *4*, 19-31. doi:10.1111/j.1752-0606.1978.tb00537.x
- Epstein, N. B., L. M. Baldwin en D. S. Bishop (1983), The McMaster Family Assessment Device. *Journal of Marital and Family Therapy*, *9*, 171-180. doi:10.1111/j.1752-0606.1983.tb01497.x

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN
PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

- Gorman-Smith, D., Henry, D. B., & Tolan, P. H. (2004). Exposure to community violence and violence perpetration: The protective effects of family functioning. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 33*, 439–449.
doi:10.1207/s15374424jccp3303_2
- Henderson, C. E., Dakof, G. A., Schwartz, S. J., & Liddle, H. A. (2006). Family functioning, self-concept, and severity of adolescent externalizing problems. *Journal of Child and Family Studies, 15*, 721–731. doi:10.1007/s10826-006-9045-x
- Howe, N., Aquan-Assee, J., Bukowski, W. M., Lehoux, P. M., & Rinaldi, C. M. (2001). Siblings as confidants: Emotional understanding, relationship warmth, and sibling self-disclosure. *Social Development, 10*, 439–454. doi:10.1111/1467-9507.00174
- Howe, N., Ross, H. S., & Recchia, H. (2011). *Sibling relations in early and middle childhood*. The Wiley-Blackwell Handbook of Childhood Social Development. Engeland: Oxford.
- Hudson, J. L., & Rapee, R. M. (2001). Parent-child interactions and anxiety disorders: An observational study. *Behaviour Research and Therapy, 39*, 1411-1427.
doi:10.1016/S0005-7967(00)00107-8
- Hughes, E. K., & Gullone, E. (2008). Internalizing symptoms and disorders in families of adolescents: A review of family systems literature. *Clinical Psychology Review, 28*, 92–117. doi:10.1016/j.cpr.2007.04.002
- Hughes, A. A., Hedtke, K. A., & Kendall, P. C. (2008). Family functioning in families of children with anxiety disorders. *Journal of Family Psychology, 22*, 325-328.
doi:10.1037/0893-3200.22.2.325
- Ivanova, M. Y., Achenbach, T. M., Dumenci, L., Rescorla, L. A., Almqvist, F., Weintraub, S., ... Verhulst, F. C. (2007). Testing the 8-syndrome structure of the Child Behavior Checklist in 30 societies. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology, 36*, 405-417. doi:10.1080/15374410701444363
- Jenkins, J., Rasbach, J., Leckie, G., Gass, K., & Dunn, J. (2012). The role of maternal factors in sibling relationship quality: A multilevel study of multiple dyads per family. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 53*, 622-629.
doi:10.1111/j.1469-7610.2011.02484.x
- Knafo, A., & Plomin, R. (2006). Parental discipline and affection and children's prosocial behavior: Genetic and environmental links. *Journal of Personality and Social Psychology, 90*, 147-164. doi:10.1037/0022-3514.90.1.147
- Lambert, S. F., & Cashwell, C. S. (2004). Preteens talking to parents: Perceived communication and school-based aggression. *The Family Journal, 12*, 122-128.
doi:10.1177/1066480703261953

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN
PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

- Matejevic, M., Todorovic, J., & Jovanovic, D. (2014). Patterns of family functioning and dimensions of parenting style. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, *141*, 431-437. doi:10.1016/j.sbspro.2014.05.075
- Noller, P. (2005). Sibling relationships in adolescence: Learning and growing together. *Personal Relationships*, *12*, 1-22. doi:10.1111/j.1350-4126.2005.00099.x
- Patterson, J. M. (2002). Understanding family resilience. *Journal of Clinical Psychology*, *58*, 233-246. doi:10.1002/jclp.10019
- Peleg-Popko, O. (2002). Children's test anxiety and family interaction patterns. *Anxiety Stress and Coping*, *15*, 45-59. doi:10.1080/10615800290007281
- Pike, A., Coldwell, J., & Dunn, J. F. (2005). Relationships in early/middle childhood: Links with individual adjustment. *Journal of Family Psychology*, *19*, 523-532. doi:10.1037/0893-3200.19.4.523
- Portner, L. C., & Riggs, S. A. (2016). Sibling relationships in emerging adulthood: Associations with parent-child relationship. *Journal of Child and Family Studies*. Advance online publication. doi:10.1007/s10826-015-0358-5
- Restifo, K., & Bögels, S. (2009). Family processes in the development of youth depression: Translating the evidence to treatment. *Clinical Psychology Review*, *29*, 294-316. doi:10.1016/j.cpr.2009.02.005
- Richmond, M. K., Stocker, C. M., & Rienks, S. L. (2005). Longitudinal associations between sibling relationship quality, parental differential treatment, and children's adjustment. *Journal of Family Psychology*, *19*, 550-559. doi:10.1037/0893-3200.19.4.550
- Robinson, C. C., Mandleco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (1995). Authoritative, authoritarian, and permissive parenting practices: Development of a new measure. *Psychological Reports*, *77*, 819-830. doi:10.2466/pr0.1995.77.3.819
- Samek, D. R., & Rueter, M. A. (2011). Associations between family communication patterns, sibling closeness, and adoptive status. *Journal of Marriage and Family*, *74*, 1015-1031. doi:10.1111/j.1741-3737.2011.00865.x
- Sander, J. B., & McCarty, C. A. (2005). Youth depression in the family context: Familial risk factors and models of treatment. *Clinical Child and Family Psychology Review*, *8*, 203-219. doi:10.1007/s1-0567-005-6666-3
- Smokowski, P. R., Bacallao, M. L., Cotter, K. L., & Evans, C. B. R. (2015). The effects of positive and negative parenting practices on adolescent mental health outcomes in a multicultural sample of rural youth. *Child Psychiatry and Human Development*, *46*, 333-345. doi:10.1007/s10578-014-0474-2
- Stocker, C. M., Lanthier, R. P., & Furman, W. (1997). Sibling relationships in early adulthood. *Journal of Family Psychology*, *11*, 210-221. doi:10.1037/0893-3200.11.2.210

GEZINSFUNCTIONEREN, POSITIEF OPVOEDGEDRAG, SIBLINGRELATIE EN
PROBLEEMGEDRAG VAN KINDEREN

- Tamplin, A., & Goodyer, I. M. (2001). Family functioning in adolescents at high and low risk for major depressive disorder. *European Child & Adolescent Psychiatry, 10*, 170-179. doi:10.1007/s007870170023
- Verhulst, F. C. & Van der Ende, J. (1992). Agreement between parents' and adolescents' self-reports of problem behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 33*, 1011-1023. doi:10.1111/j.14697610.1992.tb00922.x
- Yeh, H., & Lempers, J. D. (2004). Perceived sibling relationships and adolescent development. *Journal of Youth and Adolescence, 33*, 133-147. doi:10.1023/B:JOYO.0000013425.86424.0f
- Wenniger, W. F., Hageman, W. J., & Arrindell, W. A. (1993). Cross-national validity of dimensions of family functioning: First experiences with the Dutch version of the McMaster Family Assessment Device (FAD). *Personality and Individual Differences, 14*, 769-781. doi:10.1016/0191-8869(93)90090-P
- Whiteman, S. D., McHale, S. M., & Soli, A. (2011). Theoretical perspectives on sibling relationships. *Journal of Family Theory & Review, 3*, 124-139. doi:10.1111/j.1756-2589.2011.00087.x